

усі страхиття війни. Саме у той час поет переживав найглибші емоції у своєму житті, які поселила в його душі війна, й саме тоді він передав їх у поемах «*Drum Taps*» циклу «*Листя трав*», а його скорбота щодо вбивства президента Авраама Лінкольна лягла в основу безсмертної елегії «*When Lilacs Last in the Dooryard Bloom'd*».

Проте більшість «військових» творів американського поета присвячені чоловікам, які отримали поранення в бою, тому багато з них є доволі кривавими й досить натуралістичними: *By these, crowds, groups of forms vaguely I see on the floor, / some of the pews laid down, / At my feet more distinctly a soldier, a mere lad, in danger / of bleeding to death (he is shot in the abdomen), / I stanch the blood temporarily (the youngster's face is white as a lily)* [11]. Це пояснюється тим, що під час Громадянської війни для Вітмена рана набувала «еротичних конотацій» (П. Баррі), оскільки робила можливим чуттєвий еротичний контакт між чоловіками і таким чином виправдовувала такі стосунки.

Ставши одним з найбільших відомих американських поетів, Вітмен своїм відкритим поетичним дослідженням гомоеротичних бажань мав великий вплив на письменників, які жили і творили з ним в один час – таких «піонерів» гей-літератури, як Едвард Карпентер і Дж. А. Саймондс (який видав дослідження про творчість Вітмена через рік після його смерті). Е. Карпентер в 1877 році зустрічався з Вітменом, а Дж. Саймондс листувався з ним, однак, коли Саймондс в одному зі своїх листів прямо запитав Вітмена про гомосексуальні фантазії в «Галамусі», той відповів йому, що такі питання «викликають у нього подив», і заперечував можливість присутності у своїх поемах того, що він називав «неадекватними тлумаченнями».

В американського поета є твір, який красномовно підтверджує факт того, що Вітмен під час Громадянської війни не сприймав себе як людину нетрадиційної сексуальної орієнтації, він називав себе «*wound-dresser*» (лікувальником ран), який просто намагався допомогти вижити фізично і морально мужчинам-воїнам: *The hurt and wounded I pacify with soothing hand, / I sit by the restless all the dark night, some are so young, / Some suffer so much, I recall the experience sweet and sad / (Many a soldier's loving arms about this neck have cross'd / and rested, / Many a soldier's kiss dwells on these bearded lips)* [1].

Війна, таким чином, «перетворюється на «безпечну» територію, де зазвичай притлумлені почуття можна виявити відкрито, хоча винятковість обставин означає водночас і те, що пробуджені почуття відрізняються від таких у звичайному житті» [1, с. 182]: *I am faithful, I do not give out, / The fractur'd thigh, the knee, the wound in the abdomen, / These and more I dress with the impassive hand, (yet deep in my / breast a fire, a burning flame)* [11].

Проте, незважаючи на те, що сам Вітмен думав про свій «Галамус», а потім і про цикл «Діти Адама», його поеми так чи інакше в кінці XIX – на початку XX століття однозначно сприймалися як пристрасні гімни міцніючої самосвідомості геїв.

Це підтверджується тим автобіографічним фактом, що, достойно проявивши себе, працюючи в госпіталях, Вітмен в 1865 році отримав посаду в Департаменті у справах індіанців, але вже через півроку був звідти звільнений «за двадцять сотири години» за наказом міністра внутрішніх справ Джеймса Херлана, який, прочитавши поеми Вітмена, вважав їх непристойними.

Тож єдиною «безпечною» територією для Вітмена стають саме лікарні, лазарети та військові шпиталі, де розвивалася його пристрась, його бажання допомагати пораненим та бажання віддавати їм усю свою любов. Опис шпиталів займає чільне місце у циклі його творів «*Барабанний бій*» («*Drum-Taps*»), що присвячений військовій тематиці: *We come to an open space in the woods, and half by / the dim-lighted building, / This a large old church at the crossing roads, now an impromptu hospital* [11]; *On, on I go, (open doors of time! open hospital doors!)* [11].

Американський поет перераховує усе, що він бачить та спостерігає у цих закладах, вдаючись до одного зі своїх улюблених прийомів – «каталогу»: *...I see a sight beyond all the pictures / and poems ever made, Shadows of deepest black, just lit by moving candles and lamps... / crowds, groups of forms vaguely I see n the floor, / ...Surgeons operating, attendants holding lights, the smell of ether, / the odor of blood, / The crowd, O the crowd of the bloody forms, the yard outside / also fill'd* [11].

Віддана, навіть саможертвна праця у лікарнях, емоції, переживання позначилися на здоров'ї Волта Вітмена, він пережив декілька ударів, результатом яких став параліч митця, тому останні роки життя поет провів, прикутий до інвалідного крісла. Проте він не нудгував, друзі та коханці не залишали Волта без уваги. З 1888 року майже щодня бував у нього новий улюбленець – юний банківський службовець, родич Альберта Ейнштейна, Хорес Траубел. Як виявилось згодом, юнак робив детальні записи про життя великого поета. Після смерті Вітмена Траубел опублікував їх, заробивши на цьому чимало грошей.

Отже, гомоеротичну поезію Вітмена неможливо сприймати у «чистому» вигляді, тому що для адекватного її розуміння важливим є відповідний історичний контекст та обставини, в яких жив та творив «новітній Христос американської релігії». Вітмен став помітною і впливовою фігурою на початку руху гомосексуалів за свої права. Його поеми пробудили у багатьох гомосексуальну чуттєвість, що приховувалася до певного часу.

Література:

1. Баррі Пітер. Вступ до теорії : літературознавство та культурологія / Пітер Баррі. – [пер. з англ. Погинайко; наук. ред. Р. Семків]. – К. : Смолоскип, 2008. – 360 с.
2. Дуброва О. В. Творчі паралелі : Волт Вітмен та Богдан-Ігор Антонич : монографія / О. В. Дуброва. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 167 с.
3. Квір-ідентичність у популярній культурі Заходу. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.bo0k.net/index.php>
4. A Companion to Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer Studies. / Edited by George E. Haggerty and M. McGarry. Blackwell Publishing, 2007. – 478 p. (Blackwell Companions in Cultural Studies)
5. Asselineau, Roger. The Evolution of Walt Whitman. – New-York : Norton, 1971. – P. 225–272.
6. Jagose A. Queer Theory. An Introduction. – New York University Press, Washington Square, New York, 1996. – 150 p.
7. Turner W.B. A Genealogy of Queer Theory / W. Turner. – Temple University Press, Philadelphia, 2006. – 248 p.
8. Whitman, Walt. Leaves of Grass / Walt Whitman. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.readfwd.com/walt-whitman-leaves-of-grass...download...>

УДК 811.111-26

Т. М. Єфименко,

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв

ГОТИЧНИЙ РОМАН І ЗАРОДЖЕННЯ НЕОГОТИЧНОГО НАПРЯМУ В КУЛЬТУРІ

У статті розглядається неоготичний напрямок в культурі та мистецтві. Автор аналізує неоготичну літературу, її генезис, жанрові особливості, естетичні характеристики, вплив на сучасну культуру. У статті простежу-

ється еволюція готичної прози в літературі Великої Британії від моменту її виникнення до початку XXI ст. і робиться спроба обґрунтувати класифікацію сучасного неоготичного роману, в яку включені масова неоготика, прагнуча до жанрового канону, постмодерністська неоготика, яка віддаляється від традиційної жанрової форми готичного роману, але втілює його художню функцію, вселяє страх через зображення поведінкових патологій.

Ключові слова: готичний роман, готична розповідь, середньовічний, страх, жах, піднесене, замок, хронотоп, надприродне, фольклор, неоміф, архетип, три хвилі неоготики.

GOTHIC NOVEL AND THE EMERGENCE OF GOTHIC DIRECTION IN CULTURE

The article is devoted to the Neo-Gothic style in culture and art. The author analyzes Neo-Gothic literature: its genesis, genre features, aesthetic characteristics, influence on a modern culture. The author traces the development of British Gothic prose from its emergence up to the early XXI century and puts forward a classification of contemporary Neo-Gothic novels which includes mass Neo-Gothic and PostModern novels, breaking with the traditional generic form but realizing its main artistic function, causing terror due to depicting behavioral deviations.

Key words: Gothic novel, Gothic story, medieval, fear, horror, the sublime, the castle, chronotope, supernatural, folklore, neo-myth, archetype, three waves of the Neo-Gothic.

ГОТИЧЕСКИЙ РОМАН И ЗАРОЖДЕНИЕ ГОТИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ В КУЛЬТУРЕ

В статье рассматривается неоготическое направление в культуре и искусстве. Автор анализирует неоготическую литературу, ее генезис, жанровые особенности, эстетические характеристики, влияние на современную культуру. В статье прослеживается эволюция готической прозы в литературе Великобритании от момента ее возникновения до начала XXI века и делается попытка обосновать классификацию современного неоготического романа, в которую включены массовая неоготика, стремящаяся к жанровому канону, постмодернистская неоготика, которая отделяется от традиционной жанровой формы готического романа, но воплощает его художественную функцию, вселяет страх через изображение поведенческих патологий.

Ключевые слова: готический роман, готический рассказ, средневековый, страх, ужас, возвышенное, замок, хронотоп, сверхъестественное, фольклор, неомиф, архетип, три волны неоготики.

Англійська готична літературна традиція XVIII ст. досліджувалась такими вітчизняними вченими, як О. Ю. Білоус, В. М. Жирмунський, Г. В. Заломкіна [4;6;7]. У зарубіжному літературознавстві це статті Г. В. Анікіна, В. Е. Вацуро [1;5]. Література зобов'язана готичному роману введенням таємниці у композицію, як обов'язкового організуючого і інтригуючого моменту. Задача авторів готичних романів, в тому, щоб побудувати таку сюжетну лінію і змусити читача брати участь в розкритті таємниці.

Актуальність статті зумовлена потребою класифікувати сучасний неоготичний роман, постмодерністську неоготику, з'ясуванню особливостей часових елементів при описі подій у сюжетній лінії готичних творів. Об'єктом дослідження стають готичні романи різних століть.

Явище неоготики існує вже більше двохсот років. Його зародження пов'язано з появою готичного роману в Англії в кінці XVIII ст., в переломний момент осмислення людиною його місця у світі і формування нових соціальних цінностей. Усвідомлення нездійснення гуманістичних ідеалів епохи Просвітництва призводить до кризи раціоналізму у філософії і класицизму, як художнього стилю. На першому етапі формування неоготики спостерігається зв'язок літературних тенденцій з архітектурними. Поява «Замку Отранто» Горація Уолпола, який став основоположником жанру, припадає на період зародження неоготичного напрямку в архітектурі. Зауважимо, що популярність літератури такого типу сприяє поширенню архітектурної неоготики в Європі [1;13].

На протигагу літературних творів класицизму, об'єктом художнього пізнання яких була сучасність, готичний роман і романтизм, який формується в той же період, черпають своє натхнення у культурі епохи Середньовіччя, що не використовувалося в епоху Просвітництва, яка сприймала готику як щось непотрібне, реакційне, застаріле. Сам термін Gothic story, вперше вжитий Горацієм Уолполом у підзаголовку до «Замку Отранто», швидше, використовувався у значенні «середньовічний». Автор пише в передмові до другого видання: «У цьому творі була зроблена спроба поєднати риси середньовічного і сучасного романів» [8, с. 34].

Крім того, словом gothic, висхідним до племен готів, в епоху Просвітництва називали всю «варварську» середньовічну культуру, яка прийшла на зміну знищеної «еталонної» класичної античності. Відбулася зміна орієнтирів мистецтва того періоду пов'язана з більш глобальним процесом. Як зазначає Франциска Фур-тай у вступі до своєї роботи «Ars et Schola. Теорія образотворчого мистецтва в Середні віки», «на рубежі XVIII-XIX століть, з входженням в європейську цивілізацію машини, почалася зміна метакультурної парадигми з античної на середньовічну» [14, с. 3].

У другій половині XVIII ст. в Англії сприйняття свого історичного минулого зазнало глобальної зміни. Усвідомлюється естетична цінність культури Середньовіччя, а багато в чому завдяки готичному роману розуміння готики змінюється сприйняття її як варварського мистецтва на символ релігійного містицизму, зв'язку людини з потойбічним світом. І романтизм, і готичний роман зробили поворот до історичного минулого, що зовсім не властиво літературі епохи Просвітництва. Тільки якщо романтизм в середньовічній літературі і фольклорі цікавили героїчні характери їх дійових осіб, то готичний роман – містичні легенди, перекази і повір'я, пов'язані з надприродними силами. Обидва напрямки характеризуються створенням яскравих образів і ситуацій, що не укладаються в буденне життя. Тим не менш, романтизм і готичний роман пішли кожен своїм шляхом, так як їх цікавили різні аспекти людського буття. Таким чином, готичний роман не залишився перехідним явищем до романтизму від літератури епохи Просвітництва. Це особливий жанр, що існує досі [8;13].

На перших порах готичний роман зберігав повчальний характер літератури епохи Просвітництва, проте не з позиції виключно суспільних моральних цінностей. У ньому з'явився мотив вищого правосуддя і відплати за рахунок втручання потойбічних сил. Успадкував він і різке протиставлення героїв позитивних негативним. Предмет жанру був настільки новим для літератури тієї епохи і настільки йшов врозріз з ідеалами епохи Просвіти, що автор першого готичного роману, Горацій Уолпол, побоювався видати «Замок Отранто» під своїм ім'ям. У передмові до першого видання, він написав: «Пропоноване читачеві твір було знайдено в бібліотеці, належить католицькій родині старовинного походження, на півночі Англії. Воно було надруковано готичним шрифтом в Неаполі в 1529 році» [2; 8, с. 29].

Автор першого офіційного готичного роману не тільки дав йому назву, але і сформулював його основні жанрові особливості. У передмові до першого видання, даючи характеристику твору, нібито написаним в середні століття, він відзначає наявність стародавніх забобонів, чудес, привидів, чаклунських чар, віщих снів і інших надприродних явищ. Ці елементи стають невід'ємною частиною жанру. Таким чином, він вводить прийом історичної стилізації, характерний для багатьох творів літератури неоготики. [3; 8, с. 31].

На формування естетики жанру справило значний вплив «Філософське дослідження про походження наших ідей піднесеного і прекрасного» Едмунда Берка, що вийшло в 1757 р. У даній роботі Берк стверджує: «Все, що яким-небудь чином влаштовано так, що збуджує ідеї невдоволення і небезпеки, іншими словами, все, що в якійсь мірі є жахливим або пов'язане з предметами, вселяють жах або подібність жаху, є джерелом піднесеного; тобто викликає саму сильну емоцію, яку душа здатна відчувати» [3, с. 77]. Наявність надприродного і жахливого, що викликають почуття страху, стає основоположною рисою готичного роману. Говард Лавкрафт у своєму дослідженні «Надприродний жах в літературі» писав:

«Страх – найдавніше і найсильніше з людських почуттів, а самий давній і самий сильний страх – страх невідомого. Навряд чи хто-небудь з психологів буде це заперечувати, і в якості загальноновизнаного факту – це має на всі часи затвердити справжність і гідність таємничого, страшного оповідання, як літературної форми» [12].

Важливим елементом створення атмосфери страху в неоготичній літературі є місце дії. Найчастіше, особливо в ранніх готичних романах, це замок. По ходу розвитку жанру також найбільш частим місцем дії стають монастир, собор, кладовище, невелике поселення, готичний особняк, будинок і навіть квартира. Але це в будь-якому випадку, безумовно, замкнутий простір, так чи інакше виражає собою висновок героя в рамках фатуму, у владі надприродних сил. Саме місце дії характеризується похмурою, нагнітаючою жах обстановкою: заплутані коридори, таємні ходи, темні підвали, сходи, старовинні предмети, картини, книги, окультна символіка, склепи, розриті могили. Найчастіше це супроводжується дивними звуками, несподіваними поривами вітру, жахливою грою світлотіні, появою «демонічних» тварин, наприклад, чорного kota, ворона, вовка або кажана. Готичний роман має особливий хронотоп. Саме він допомагає, враховуючи неоднорідність літературних творів, що відносяться до неоготики, зарахувати той чи інший твір до цього жанру [10;13].

Замкнутість і похмурість місця дії є відображенням і інших пластів простору в готичному романі – сюжетного і психологічного. Іноді герой за сюжетом буквально заточений в місці дії, але завжди знаходиться у владі року, надприродних сил і часто переслідує його минуле. Рух простору відбувається за рахунок його згортання: від відкритого в замкнутий, з поступовим підсиленням [2;13].

Цікаво, що герой перебуває в полоні не тільки простору, але й часу. Минуле в готичному романі вливається в даний й визначає майбутнє. Минуле просочується через всі три пласта простору літературного твору. В першу чергу, через місце дії. Минуле завжди вливається у теперішнє через простір літературного твору. Наприклад, через сюжетно-психологічний зміст, якщо фабула пов'язана з якоюсь історією з минулого героя або його сім'ї. Або якщо давні події, які потягли за собою те, що відбувається, не мають прямого відношення до головної діючої особи, але воно було залучено тим або іншим чином: приїхавши до одного, придбавши предмет «з історією», вступивши в контакт з духом, примарою або древньою демонічною істотою і т. д. Ця розмитість тимчасового простору поряд з контрастним вторгненням зловісних надприродних сил у звичну реальність персонажів посилює відчуття занурення в лякаючу таємничу ірреальність, яка поглинає все глибше, як героя так і читача [2;13].

Саме наприкінці XVIII – початку XIX ст. складається так звана класична школа готичного роману. Після згаданої Клари Рів варто відзначити Софію, яка своїм романом «Притулок, або Повесть тих часів», що вийшов у 1785 р., справила вплив на творчість значущої фігури в розвитку жанру – Анну Радкліф, автора творів «Сицилійський романс», «Лісовий романс», «Удольфські таємниці». Такі дослідники готичного роману, як Едіт Біркхед і Девендра Варма, відносять творчість Радкліф до так званої школи напруги і незрозумілою тривоги. Можна сказати, що саме Анна Радкліф вплинула на розвиток літературного саспенсу [10;13].

У жанрі неоготичної літератури і під її впливом творили великі письменники XIX-XX ст., такі як: Роберт Льюїс Стівенсон, Генрі Джеймс, Джозеф Шерідан Ле Фаню, Уїлкі Коллінз, Монтегю Родс Джеймс, Теофіль Готье, Артур Мейчен, Едвард Бульвер-Літтон, Вальтер Скотт, Чарльз Діккенс, Ернст Теодор Амадей Гофман, Джордж Гордон Байрон, Артур Конан Дойл, Проспер Меріме, Віктор Гюго, Гі де Моппсан, Едгар Аллан По, Оскар Уальд, Амброз Бірс [10;13].

Говорячи про неоготичну літературу XIX ст., важливо відзначити наступну тенденцію її розвитку. Вона спочатку існувала у вигляді роману чи повісті. Тим не менш, саме в XIX ст. з'явилися численні розповіді, що зберігають жанрові та естетичні особливості готичного роману, стали вкрай популярними. Багато класиків літератури даного періоду пробували себе в жанрі готичного оповідання. У зв'язку з цим широке поширення в XIX ст. «Готичний роман», «готичний оповідання», а також «готичний кінематограф» є стійкими поняттями по відношенню до розглянутого напрямку в мистецтві та культурі, хоча, безумовно, мова йде про неоготичні твори [11;13].

Неоготична література, з'явившись на зламі XVIII-XIX ст., отримала швидке поширення і стійко існувала протягом двох наступних століть, не будучи вільним жанром, але маючи постійну читачку аудиторію. Посилення неоготичної тематики в культурі на зламі XIX-XX ст. пов'язано з раннім кінематографом, в якому з'явилися численні екранізації літературних творів неоготики, які здобули таким чином нову популярність [7].

Таким чином, міфологія готичного роману, заснована на давньому фольклорі про надприродне, сучасній категорії жахливого, через кінематограф увійшла в сучасну культуру і стала її невід'ємною частиною. У зв'язку з цим можна говорити про стійке існування такого явища в культурі, як неоготика, протягом двох століть і донині.

Література:

1. Аникин Г. В. История английской литературы: Учебник / Г. В. Аникин, Н. П. Михальская. – М. : Высшая школа, 1975. – 528 с.
2. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе / М. М. Бахтин // Вопр. литературы и эстетики. – М., 1975. [Электронный ресурс]. – URL: <http://philologos.narod.ru/bakhtin/hronotop/hronmain.html>.
3. Берк Э. Философское исследование о происхождении наших идей возвышенного и прекрасного / Э. Берк / пер. с англ. Е. С. Лагутина; общ. ред., вступ. ст. и коммент. В. В. Мееровского. – М. : Искусство, 1979.
4. Білоус О. Ю. Готика у сучасній літературі США: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / О. Ю. Білоус. – К., 2009. – 26-31 с.
5. Вацура В. Э. Готический роман в России / В. Э. Вацура. – М. : Новое литературное обозрение, 2002.
6. Жирмунский В. М. У истоков европейского романтизма / В. М. Жирмунский, Н. А. Сигал // Фантастические повести. – Л. : Наука, 1967. – 249 с.
7. Заломкина Г. Готический роман и готическая драма: диалектика театральности / Г. Заломкина // XVIII век: театр и кулисы. – М., 2006. – 233с.
8. Готический роман: Замок Отранто. Итальянец. Аббатство кошмаров: Повести, роман. – М. : Эксмо, 2008.
9. Джеймс М. Р. Из предисловия к сборнику «Призраки и чудеса: Избранные рассказы ужасов. От Даниеля Дефо до Элджернона Блэквуда» / М. Р. Джеймс // Клуб привидений: Рассказы. – СПб. : Азбука-классика, 2007.
10. Джоши С. Т. Г. Ф. Лавкрафт: Жизнь [Электронный ресурс]. – URL: http://samlib.ru/f/fazilowa_m_w/joshi3.shtml.
11. Кинг С. Пляска смерти / С. Кинг. – М. : АСТ, 2003.

12. Лавкрафт Г. Сверхъестественный ужас в литературе [Электронный ресурс]. URL: http://lib.ru/INOFANT/LAWKRAFT/sverhestestvennyj_uzhas_v_literature.txt.
13. Пушкина А. А. Готичний роман і зародження неготичного роману в культурі: автореф. дис. на соискан. научн. степени канд. филол. наук: спец. 10.01.00 «Литература. Литературоведение» / А. А. Пушкина. – В., 2015. – 5-25 с.
14. Фуртай Ф. ARS ET SCHOLA. Теория изобразительного искусства в Средние века. – СПб. : ЭЙДОС, 2010.

УДК 82.09(447+(470+571) «18»

Л. В. Зелінська,

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

МІЖ ФІЛОЛОГІЄЮ І ФІЛОСОФІЄЮ: РЕЦЕПЦІЯ КНИГИ Ф.НІЦШЕ «НАРОДЖЕННЯ ТРАГЕДІЇ З ДУХУ МУЗИКИ» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ КУЛЬТУРАХ

У статті проаналізовано найяскравіші відгуки на книгу Ф.Ніцше в російській та українській культурах першої третини ХХ і поч. ХХІ ст. До уваги було взято релігійну філософію В.Соловйова; опрацювання ніцшеанської ідеї світу як естетичного феномену В.Івановим; виявлено радянський лексикон в інтерпретації О.Лосева; замовчування постаті Ф.Ніцше у книзі Т.Зелінського. В українській культурі ідеї Ф.Ніцше осмислювали переважно в контексті літературного процесу, як тло для українського раннього модернізму. У статті згадано різні позиції І.Франка, Лесі Українки, О.Кобилянської. Критики часопису «Українська хата» популяризували ідеї Ф.Ніцше з метою творення модерного типу індивіда і модерної нації. У цьому аспекті дві культури різко розходяться. Н.Зборовська уперше в українській культурі здійснила критичний підхід до творчості Ф.Ніцше, застосувавши психоаналіз.

Ключові слова: модернізм, рецепція, стиль, аполлонівське начало, діонісійське начало, філософія, критичний дискурс.

BETWEEN PHILOLOGY AND PHILOSOPHY: THE BRIGHTEST REVIEWS OF THE BOOK THE BIRTH OF TRAGEDY BY F. NIETZSCHE IN RUSSIAN AND UKRAINIAN CULTURES

The presented article is devoted to the analysis of the brightest reviews of the book The Birth of Tragedy by F. Nietzsche in Russian and Ukrainian cultures in the first third of the 20th century and at the beginning of the 21st century. The author has taken into account the religious philosophy of V. Solovoyov and V. Ivanov's processing of the Nietzschean idea of the world as an aesthetic phenomenon, identified Soviet vocabulary in the interpretation by O. Losiev as well as omission of the figure of F. Nietzsche in the book by T. Zelinskiy. In Ukrainian culture, the ideas of F. Nietzsche were comprehended in the context of the literary process, as the background for early Ukrainian modernism. The article includes various views of I. Franko, Lesia Ukrainka, O. Kobylanska. The critics of the journal Ukrainiska Khata (Ukrainian House) were popularizing F. Nietzsche's ideas with the view to creating a modern type of an individual and a modern nation. From this standpoint, the two cultures differ dramatically. N. Zborovska was the first to critically approach F. Nietzsche by applying psychoanalysis.

Keywords: modernism, reception, style, the Apollonian, the Dionysian, philosophy, critical discourse.

МЕЖДУ ФИЛОЛОГИЕЙ И ФИЛОСОФИЕЙ: РЕЦЕПЦИЯ КНИГИ НИЦШЕ «РОЖДЕНИЕ ТРАГЕДИИ ИЗ ДУХА МУЗЫКИ» В УКРАИНСКОЙ И РУССКОЙ КУЛЬТУРЕ

В статье проанализированы самые яркие отзывы на книгу Ф.Ніцше в российской и украинской культурах первой трети ХХ в. и нач. ХХІ в. Внимание обращено на религиозную философию В.Соловьева; интерпретацию ницшеанской идеи мира как эстетического феномена В.Ивановым; замолчание личности Ф.Ніцше в книге Ф.Зелінского. В украинской культуре идеи Ф.Ніцше осмыслились преимущественно в контексте литературного процесса, как фон для украинского раннего модернизма. В статье освещены разные позиции И.Франка, Лесі Українки, О.Кобилянської. Критики журнала «Українська хата» (Украинская изба) популяризовали идеи Ф.Ніцше с целью создания современного типа индивида и современной нации. В этом аспекте две культуры резко поляризуют. Н.Зборовская впервые в украинской культуре продемонстрировала критический подход к творчеству Ф.Ніцше, применяя психоанализ.

Ключевые слова: модернизм, рецепция, стиль, аполлоновское начало, дионисийское начало, философия, критический дискурс.

Об'єктами дослідження у цій статті вибрано найбільш вагомі в інтелектуальному плані реакції на книгу «Народження трагедії...» (1872) Ф.Ніцше (1844-1900) в українській та російській культурах першої третини ХХ та поч. ХХІ ст. **Предметом** наукового зацікавлення є фокус бачення раннього ніцшеанського тексту, специфіку котрого можна прирівняти із постмодерним текстом. **Мета** нашої праці – увиразнити специфіку національних інтерпретацій твору Ф. Ніцше. Для досягнення мети необхідно виконати наступні основні завдання: 1) опрацювати першоджерело мовою оригіналу і в українському та російському перекладах; 2) звернути увагу на фокуси бачення книги «Народження трагедії...»; 3) порівняти українську та російську інтерпретації. До об'єкту дослідження застосований міждисциплінарний підхід (філософія, філологія, історія); гносеологічна настанова на розуміння комунікації в людському бутті (Г. Г. Гадамер, П. Рікер); порівняльний метод. **Новизна** дослідження полягає у зіставленні позицій, за якими стоять різні національні стереотипи мислення.

У російській культурі творчість Ф. Ніцше (1844-1900) зіткнулася із доктриною В.Соловйова (1853-1900), так само філософа і поета, котрий люстрував власні ідеї та переконання символістськими образами. Обое мислителів стояли на глибокій релігійній основі, але це аж ніяк не об'єднувало їх. На прикладі Ф.Ніцше та В.Соловйова можна побачити усю складність конфесійних проблем у християнстві.

У той час, коли Ф. Ніцше вже прийняв захоплення книгою «Народження трагедії...» від Р. Вагнера (1813-1883) й найближчих друзів, мовчання свого університетського учителя Ф. В. Річля (1806-1876) і розгромну критику У. фон Віламовіч-Мьоллендорфом (1848-1931) літературної частини своєї книги, та все ще продовжував очікувати на реакцію читачів, – В.Соловйов захищав магістерську дисертацію «Криза західної філософії» (1874). Він критикував позитивізм О. Конта (1798-1857), недоліки раціоналістичного та емпіричного мислення; натомість із натхненням говорив про цілісне знання, вседність універсуму. Здається, позиції німецького і російського мислителів співпадають. Однак, молоде покоління росіян (В. Соловйов відразу здобув популярність серед студентів) по суті утверджувало ту саму ідею вищості російської культури над західноєвропейською, але в інших формах, ніж це колись робили і слов'янофіли, і західники. Суттєвих змін у позиціях російських інтелектуалів першої та другої половини ХІХ ст. не було. Ф. Ніцше стає філософом західноєвропейського модернізму саме тому, що робить тотальний переворот. І не тільки у заперечуванні, як у демонстрації іншого стилю письма. В. Соловйов буде критикувати винятково антихристиянство Ф.Ніцше, без аналізу специфіки його письма.